Lausunto
17.2.2022

Liikenne- ja viestintävaliokunnalle

Lausunto U 73/2021 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi poliittisen mainonnan avoimuudesta ja kohdentamisesta sekä Euroopan tason poliittisten puolueiden ja Euroopan tason poliittisten säätiöiden ohjesäännön muuttamisesta

Medialiitto kiittää mahdollisuudesta tulla kuultavaksi ja antaa lausunto liikenne- ja viestintävaliokunnalle valtioneuvoston kirjelmästä (”valtioneuvoston kanta”) eduskunnalle Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi poliittisen mainonnan avoimuudesta ja kohdentamisesta sekä Euroopan tason poliittisten puolueiden ja Euroopan tason poliittisten säätiöiden ohjesäännön muuttamisesta (”asetusehdotus”).

Esitämme kunnioittavasti huomiomme asetusehdotukseen ja valtioneuvoston kantaan erityisesti asiaa koskevissa neuvotteluissa vaikuttamista ja asetusehdotuksen jatkovalmistelua silmällä pitäen:

Yleiset huomiot

1. Komission kunnianhimoisen asetusehdotuksen tavoitteena on suojella vaalien luotettavuutta ja turvata avoin demokraattinen keskustelu. Lisäksi tavoitteena on torjua disinformaatiota ja demokraattisen prosessin manipulointia. Medialiitto kannattaa ehdotuksen tavoitteita. Tavoitteet suojaavat myös riippumattomien tiedotusvälineiden, kuten lehdistön, toimintaympäristöä samalla kun ne turvaavat demokratian edellytyksiä.

2. Komission huolena ja asetusehdotuksen taustalla ovat erityisesti tietoverkon alustapalvelut (esimerkiksi sosiaalisen median palvelut). Lähinnä globaalit sosiaalisen median palvelut ovat luoneet mahdollisuuden vaalivaikuttamiseen. Ne ovat siten synnyttäneet Euroopassa tarpeen suojata vaaleja disinformaatiolta ja demokraattisen prosessin manipuloinnilta. Perinteiset eurooppalaiset tiedotusvälineet eivät ole Medialiiton käsityksen mukaan huolta aiheuttaneet. Asetusehdotuksen tulisikin keskittyä erityisesti sosiaalisen median alustapalveluiden valvontaan ja sääntelyyn.

3. Poliittista mainontaa koskevassa sääntelyssä tulee välttää ylilyöntejä. Uuden EU-tasoisen asetuksen riskit ovat suuria erityisesti Suomen kaltaiselle jäsenvaltiolle, jossa riippumattomien tiedotusvälineiden toiminta, vaalimainonnan läpinäkyvyys, tiedotusvälineiden itsesääntely ja mainonnan tunnistettavuus ovat kansainvälisesti katsoen korkealla tasolla.

4. Vaarana on, että asetusehdotus johtaa käytännössä portinvartija-asemassa olevien suurten alustayhtiöiden kilpailuedun paranemiseen suhteessa suomalaisiin ja eurooppalaisiin mediayhtiöihin nähden. Pahimmillaan tämä voi johtaa erityisesti kotimaisten paikallisten ja alueellisten lehtien toimintaedellytysten heikentymiseen. EU-tasoinen asetus ei saisi johtaa lehdistön, monen jäsenvaltion demokratian kulmakiven, heikentymiseen. Media-alalle ei tulisi kohdistaa uusia velvoitteita.

5. Asetusehdotuksessa on useita kohtia, jotka ovat tulkinnanvaraisina tai lisäsääntelynä omiaan lisäämään suomalaisten yksityisten tiedotusvälineiden kustannuksia tai muuten heikentämään niiden toimintaedellytyksiä.

6. Asetusehdotuksen keskeinen määritelmä, poliittisen mainonnan määritelmä, on epäselvä. Poliittisen mainonnan määritelmän tulisi olla selvä ja yksiselitteinen. Päätoimittajavastuun alaisen, journalistiseen itsesääntelyyn sitoutuneen tiedotusvälineen toimituksellinen sisältö tulisi yksiselitteisesti sulkea poliittisen mainonnan määritelmän ulkopuolelle. Myös yhteiskunnallisia aiheita käsittelevä mainonta tulee sulkea poliittisen mainonnan määritelmän ulkopuolelle.

7. Poliittisen mainonnan määritelmä tulisi sitoa selvästi vaalimainontaan ja poliittisten puolueiden mainontaan.

8. Jäsenvaltioiden, kuten Suomen, kattava ja toimiva tiedotusvälineiden itsesääntelyjärjestelmä tulisi ottaa huomioon asetuksen jatkovalmistelussa. Asetusehdotus on raskas väline poliittisen mainonnan sääntelyyn esimerkiksi Suomen kaltaisessa jäsenvaltiossa. Kansallisen harkintavallan käytön tulisi olla mahdollista.

9. Poliittisen mainonnan verkkokohdentamis- ja vahvistamistekniikoiden käyttöön liittyvän sääntelyn tulisi vastata yleisen tietosuoja-asetuksen vaatimuksia. Sama koskee henkilön suostumuksen edellytyksiä. Asetusehdotuksella ei pidä tuoda media-alalle lisäsääntelyä, joka menee pidemmälle kuin yleinen tietosuoja-asetus tai sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivi. Mainonnan kohdentamis- ja

vahvistamistekniikoita koskeva uusi EU:n sääntely tulisi tarvittaessa ottaa mukaan sähköisen viestinnän tietosuoja-asetuksen jatkovalmistelussa.

10. Medialiitto kannattaa valtioneuvoston kantaan kirjattua mainintaa siitä, että *myös sääntelyntarkastelulautakunta kiinnitti huomiota lausunnossaan siihen, että esityksen vaikutuksia pieniin ja keskisuuriin yrityksiin ei ole riittävästi selvitetty*. Vaalimainonnan verkkokohdentamisen sääntelyn vaikutuksia erityisesti eurooppalaisille tiedotusvälineille (esimerkiksi suomalaiselle paikalliselle ja alueelliselle lehdistölle) ja yleisön sananvapauteen tulisikin tarkoin selvittää asetusehdotuksen jatkovalmistelussa. Mahdolliset uudet läpinäkyvyysvaatimukset eivät saisi heikentää tiedotusvälineiden vaalimainostilan myyntiä tai lisätä kohtuuttomasti niiden kustannuksia.

11. Mediayhtiöiden, kuten lehtikustantajien, uudet raportointivelvoitteet voisivat perustua vain sellaiseen vaikutusarvioon, jonka mukaan velvoitteiden vaikutus mediayhtiöiden toimintaan lisääntyneinä hallinnollisina tai resurssoinnin vaatimuksina on korkeintaan vähäinen. Suomessa media-alan toiminta on ollut läpinäkyvää ja asianmukaista. Media-alan raportointivelvoitteiden tulisikin olla mahdollisimman kevyitä.

12. Medialiitto katsoo, että valtioneuvoston kannan kirjaukset sananvapaudesta ja ilmaisuvapaudesta yhteiskunnan toimivuuden ja demokratian kannalta keskeisinä perusoikeuksina ovat tärkeitä. Valtioneuvoston kannan mukaisesti Medialiitto korostaa sitä, että asetusneuvotteluissa on huolehdittava siitä, että puuttuminen asetuksen nojalla sananvapauteen rajoittuu vain välttämättömään siinä tavoiteltavan hyväksyttävän päämäärän saavuttamiseksi. Neuvotteluissa on varmistuttava siitä, että asetus ei heikennä kotimaisten tiedotusvälineiden taloudellisia toimintaedellytyksiä ja sitä kautta mahdollisuuksia tuottaa kansalaisten saataville ammattimaista toimituksellista tietoa demokraattisen yhteiskunnan keskustelun tueksi.

13. Asetusehdotuksen mukaan asetus tulisi voimaan 1.4.2023. Suomessa järjestetään eduskuntavaalit 2.4.2023. Asetusehdotuksen jatkovalmistelussa tulisi varmistaa, että uutta asetusta ei sovelleta Suomessa kevään 2023 eduskuntavaaleihin, vaikka asetus tulisi voimaan jo 1.4.2023. Uusi sääntely tulisi media-alalle käytännössä liian nopeasti. Asetuksen voimaantulopäivää tulisi siirtää myöhempään ajankohtaan.

14. Uuden asetuksen soveltaminen Suomessa vain kahden päivän vuoksi johtaisi kohtuuttomaan tilanteeseen erityisesti kotimaisten tiedotusvälineiden kannalta.

Asetuksen soveltaminen kevään 2023 eduskuntavaaleihin ei olisi perusteltua muun muassa siksi, että poliittisten puolueiden ja valitsijayhdistysten tulee toimittaa ehdokaslistansa vaalipiirien vaalipiirilautakunnille jo helmikuussa 2023. Lisäksi kevään 2023 eduskuntavaalien ennakkoäänestys tapahtuu jo maaliskuussa.

Muutosehdotukset valtioneuvoston kantaan

1. Medialiitto tukee yleisellä tasolla valtioneuvoston kantaa. Valtioneuvoston kannassa tulisi kuitenkin selvemmin korostaa sitä, että sinänsä kannatettavien tavoitteiden saavuttamiseksi ei tulisi tehdä EU-tasoista lakia, joka voi heikentää esimerkiksi suomalaisten tiedotusvälineiden toimintaedellytyksiä. Kotimaisen lehdistön taloudellisten toimintaedellytysten heikentyminen on omiaan johtamaan myös kotimaisen demokratian edellytysten heikentymiseen.

2. Poliittista mainontaa koskevan asetuksen tulee olla kaikilta osin tasapainoinen ja oikeasuhtainen. Asetus ei saa johtaa siihen, että kansainvälisten verkkoalustayhtiöiden kilpailuetu paranee suhteessa suomalaisiin tiedostusvälineisiin.

3. Medialiitto katsoo, että valtioneuvoston kantaan tulisi tehdä seuraavat jäljempänä kuvatut täydennykset tukemaan Suomen edustajia neuvotteluissa ja asetusehdotuksen jatkovalmistelussa (täydennykset on kirjattu **vahvennetusti ja alleviivattu**). Kotimaisen demokratian ja vaalijärjestelmän kannalta on ensiarvoisen tärkeää säilyttää paikallisten, alueellisten ja valtakunnallisten tiedotusvälineiden toimintavapaus ja elinvoima.

4. Poliittisen mainonnan määritelmän tulee olla selkeä, eikä poliittisen mainonnan määrittely asetuksessa saa muuttaa Suomessa vakiintunutta käytäntöä määritellä mainonta tai markkinointi. Valtioneuvoston kantaan tulisi lisätä selkeät kannanotot (sivu 14, 3. kappale): ***Valtioneuvosto katsoo, että poliittisen mainonnan määritelmä tulisi sitoa vaalimainontaan ja poliittisten puolueiden mainontaan. Päätoimittajavastuun alaisen journalistiseen itsesääntelyyn sitoutuneen tiedotusvälineen toimituksellisen sisältö olisi yksiselitteisesti suljettava poliittisen mainonnan määritelmän ulkopuolelle.***

5. Läpinäkyvyyden ja avoimuuden lisääminen verkkomainonnan kohdentamiseen ja vahvistamistekniikoiden käyttöön liittyen ovat sinänsä kannatettavia tavoitteita. Tavoitteiden tulisi kuitenkin kohdistua erityisesti verkkoalustayhtiöihin. Lisäksi sääntelyssä tulisi pitäytyä yleisen tietosuoja-asetuksen tai sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivin puitteissa. Mainonnan kohdentamis- ja vahvistamistekniikoita koskeva uusi EU:n sääntely tulisi tarvittaessa ottaa mukaan sähköisen viestinnän tietosuoja-asetuksen jatkovalmistelussa. Kysymys on ensisijaisesti yleisen tietosuoja-asetuksen noudattamisen valvonnasta. Uusia

tietosuojasääntelyn instrumentteja ei tulisi luoda. Valtioneuvoston kantaan tulisi lisätä asiasta selvä kanta (sivu 14, 3. kappale) seuraavasti: *…Erityisen tärkeää on erilaisten vahvistamistekniikoiden ja kohdennetun mainonnan nykyistä parempi tunnistaminen.* ***Asetusehdotuksen jatkovalmistelussa tulisi varmistaa, että EU:n tietosuojasääntelyn nykyisten vaatimusten rinnalle ei luoda uusia velvoitteita. Tarvittaessa yleisen tietosuoja-asetuksen noudattamisen valvontaa tulisi kehittää turvaamaan myös asetusehdotuksen tavoitteet.***

6. Media-alan itsesääntelyn huomioon ottaminen ja kunnioittaminen asetusehdotuksen jatkovalmistelussa on ensiarvoisen tärkeää. Valtioneuvoston kannassa tulisi mainonnan tunnistettavuuden osalta pyrkiä turvaamaan Journalistin ohjeiden ja Julkisen sanan neuvoston käytännön soveltaminen ilmoitusten ja toimituksellisen aineiston rajanvedossa nykyiseen tapaan (sivu 15, 1. kappale). Tämä voisi tapahtua täydentämällä valtioneuvoston kantaa seuraavasti: *Esimerkiksi ehdotuksen päällekkäisyyttä media-alan itsesääntelyn kanssa voisi tarkastella neuvotteluiden kuluessa* ***ja varmistaa vakiintuneen itsesääntelyn soveltaminen mainonnan tunnistettavuuden arvioinnissa****.*

7. Valtioneuvoston kannassa tulisi selkeästi asettaa tavoitteeksi, että asetusta ei sovellettaisi vielä Suomen kevään 2023 eduskuntavaaleihin seuraavasti: ***Valtioneuvosto katsoo, että asetusta ei tulisi soveltaa vielä Suomen eduskuntavaaleja 2.4.2023 edeltävään poliittiseen mainontaan. Tarvittaessa asetuksen voimaantulopäivä tulisi siirtää myöhempään ajankohtaan.***

Medialiitto ry

Jukka Holmberg
toimitusjohtaja

Ismo Huhtanen
lakiasiainjohtaja, Uutismedian liitto

Medialiitto on media-alan ja graafisen teollisuuden yritysten edunvalvontajärjestö. Jäsenjärjestömme ovat Aikakausmedia, Graafinen Teollisuus, RadioMedia, Suomen Kustannusyhdistys ja Uutismedian liitto. Yhdessä edustamme noin 600:aa yritystä uutismedian, aikakausmedian, kirjojen ja oppimateriaalin kustantamisen sekä painamisen, radio- ja tv-toiminnan ja jakelun alueilla. Jäsenyritykset työllistävät Suomessa suoraan noin 20 000 henkilöä, ja liiton edustamien toimialojen yhteenlaskettu liikevaihto on noin 3,1 miljardia euroa.